

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา

สภาพทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

1. สภาพทั่วไป

1.1. ลักษณะที่ตั้ง

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดลำปาง บนถนนสายลำปาง-กรุงเทพ ห่างจากตัวจังหวัดระยะทาง 90 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 514 กิโลเมตร

1.2. เนื้อที่ 1,158,750 ไร่

1.3. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอสบปราบ	จังหวัดลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอแม่พริก	จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอวังชิ้น	จังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอเถิน	จังหวัดลำพูน

1.4. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบสูงและภูเขา ที่ราบลุ่มจะมีเฉพาะบริเวณสองฝั่งแม่น้ำวัง เป็นที่ราบร้อยละ 43.14 ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด เป็นภูเขาร้อยละ 56.47 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ 0.39 ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด แม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำวัง

1.5. ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมในเขตร้อน มี 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม - พฤษภาคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
- ฤดูฝน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน - ตุลาคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
- ฤดูหนาว ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ได้รับอิทธิพล จากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้

1.6.ทรัพยากรธรรมชาติ

1.6.1. ทรัพยากรดิน ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทราย จะปรากฏตามทีไรบลุ่มแม่น้ำวัง ซึ่งเหมาะแก่การเกษตร ทำนา ทำสวนไม้ผล และเหมาะแก่การทำไร่ปลูกพืชในระยะสั้น

ส่วนบริเวณที่ไรบลุ่มลำห้วย แยกลักษณะดินออกเป็น 3 กลุ่ม

1. กลุ่มดินนา มีทั่วไปทุกตำบล พบมากบริเวณที่ไรบลุ่มแม่น้ำและลำห้วยเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมประเภทพืชสวน พืชไร่อายุสั้น

2. กลุ่มดินดอน พบมากในทุกตำบล บริเวณที่มีสภาพเป็นป่าละเมาะที่เป็นเนินมีลักษณะเป็นดินเหนียวปนหิน ปนกรวดทราย ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่เหมาะสำหรับการเลี้ยงสัตว์

3. กลุ่มดินภูเขา พบมากในทุกตำบล สภาพเป็นดินดานแข็ง ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก มีหิน กรวด อยู่ใต้ชั้นดินดาน.

1.6.2 ทรัพยากรป่าไม้ สภาพเป็นป่าเบญจพรรณ เช่น ไม้สัก ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้ตะแบก ไม้ยาง ไม้เต็ง ไม้มะค่า โดยแบ่งพื้นที่ป่าสงวนตามนามเรียกขาน ประกอบไปด้วย

1. ป่าแม่ลิม ตั้งอยู่บริเวณภูเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดต่อกับอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง

2. ป่าแม่วะตั้งอยู่บริเวณภูเขาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ติดต่อกับอำเภอด่านลาน-หอย จังหวัดสุโขทัย

3. ป่าแม่อาบ ตั้งอยู่บริเวณภูเขาทางทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดต่อกับอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

4. ป่าแม่มอก ตั้งอยู่บริเวณภูเขาทางทิศตะวันออกเฉียง และทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย

1.6.3 ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ มีดังนี้

1. แม่น้ำวัง เป็นแม่น้ำสายหลัก ไหลผ่านตอนกลางพื้นที่อำเภอเถิน จากทิศใต้เหนือพื้นที่บ้านแม่เถิน หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ถอด ไหลผ่านตำบลแม่ปะ ตำบลล้อมแรด และตำบลเถินบุรี มีระยะทางยาว 48 กิโลเมตร มีสภาพคเคี้ยวตลอดลำน้ำ ความกว้างสุด 125 เมตร แคบสุด 50 เมตร มีวัชพืชประเภทไมยราบขึ้นปกคลุมทั่วไป และมีชาวบ้านบุกรุกสร้างอาคารยื่นล้ำเข้าไปในแม่น้ำหลายแห่ง ฤดูฝนน้ำไหลเจิ่งนอง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนพฤศจิกายน ฤดูแล้งมีปริมาณน้ำ

ไหลน้อย ระดับน้ำสูงเฉลี่ยไม่เกิน 50 เมตร พื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ไม่เกิน 20,000 ไร่ มีประชากรที่ได้รับผลประโยชน์ ประมาณ 8,000 ครอบครัว

2. ลำห้วยแม่อาบ ต้นกำเนิดจากลำห้วยเล็ก ๆ หลายสายไหลมารวมกัน เช่น ห้วยแม่หลวง ห้วยแม่เชียงราย ห้วยแม่ตึก ไหลจากทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไหลผ่านพื้นที่ตำบลนาโป่ง ตำบลเถินบุรีบางส่วน แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำวังที่บ้านท่าหลวง หมู่ 4 ตำบลเถินบุรี มีความยาวตลอดลำห้วย 97 กิโลเมตร มีวังพีชปกคลุมไปทั่ว ฤดูฝนน้ำไหลแรงเชี่ยวกราด ความสูงระดับน้ำประมาณ 1 เมตร ฤดูแล้งไม่มีน้ำไหล พื้นที่ใช้ประโยชน์ประมาณ 5,000 ไร่ มีประชากรที่ได้รับผลประโยชน์ จำนวน 1,200 ครอบครัว

3. ลำห้วยแม่ปะ ต้นกำเนิดจากลำห้วยหลายสาย เช่น ลำห้วยแม่ดินสาก ลำห้วยปะยาง ลำห้วยจั่ว และลำห้วยแม่สะป็น อยู่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ปะ ไหลจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มาทางทิศตะวันตก ผ่านพื้นที่ตำบลแม่ปะมาบรรจบแม่น้ำวังที่บ้านคอนไชย หมู่ที่ 7 ตำบลล้อมแรด มีความยาวตลอดลำห้วยประมาณ 68 กิโลเมตร ฤดูฝนน้ำไหลเชี่ยวกราด ฤดูแล้งไม่มีน้ำไหลพื้นที่ที่ได้รับผลประโยชน์ 7,000 ไร่ จำนวน 1,200 ครอบครัว

4. ลำห้วยแม่หมอก ต้นกำเนิดมาจากลำห้วยเล็ก ๆ หลายสายไหลมารวมกัน เช่น ลำห้วยป่ากลาง ลำห้วยป่าเหียง ลำห้วยแม่ริน ลำห้วยหมื่นไชย เป็นต้น ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่หมอก บรรจบกับพื้นที่อำเภอทุ่งเสลี่ยมจังหวัดสุโขทัยบริเวณบ้านหอรบ ตำบลเวียงมอก ความยาวตลอดแนวลำห้วย ประมาณ 178 กิโลเมตร ฤดูฝนปริมาณน้ำมากน้ำไหลเชี่ยว ฤดูแล้งมีน้ำไหลปริมาณน้อยแต่ก็มีไหลตลอดทั้งปี พื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ 8,000 ไร่ จำนวน 1,000 ครอบครัว

อ่างเก็บน้ำ (การชลประทาน) อ่างเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรที่สำคัญได้แก่

1) อ่างเก็บน้ำแม่อาบ ตั้งอยู่บริเวณบ้านปากกอก ตำบลนาโป่ง มีลักษณะเป็นสันเขื่อนดินเหนียว ความยาวเขื่อนประมาณ 140 เมตร ความกว้างของเขื่อนประมาณ 8 เมตร ความสูงวัดจากระดับท้องน้ำ 34 เมตร ความจุของน้ำ 7.56 ล้านลูกบาศก์เมตร สร้างกั้นลำน้ำแม่อาบ พื้นที่ที่ได้รับผลประโยชน์ 5,500 ไร่ จำนวน 1,200 ครอบครัว

2) อ่างห้วยแม่แพลม สร้างกั้นลำห้วยแม่แพลม บ้านแม่แก่ง ตำบลแม่ถอด พื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ 7,300 ไร่ จำนวน 1,500 ครอบครัว

สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ของอำเภอเงิน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาล โดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แยกตามกลุ่มอาชีพโดยประมาณดังนี้

- 1.1 อาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 54.56
- 1.2 อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 29.65
- 1.3 อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 5.09
- 1.4 อาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 3.36
- 1.5 อาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.59

ด้านเกษตรกรรม

อำเภอมีพื้นที่เกษตรกรรม รวม 78,476 ไร่ รวม 16,921 ครอบครัว สภาพการประกอบอาชีพทางการเกษตรแยกได้ ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การประกอบอาชีพการเกษตร

ที่	ประเภท	พื้นที่ปลูก/ ไร่	จำนวนร้อยละ	จำนวนครัวเรือน	รายได้ถัวเฉลี่ย / ครอบครั
1.	ทำนา	60,065	72.10	7,395	20,118
2.	ทำสวน	6,713	8.05	1,906	38,696
3.	ทำไร่	16,524	19.84	1,255	12,321
4.	เลี้ยงสัตว์	5,850	0.50	5,844	10,000

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเงิน

ด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์

โรงงานอุตสาหกรรมมีทั้งหมด 8 แห่ง คือ

1. โรงงานประดิษฐ์ดอกไม้
2. โรงงานหินอ่อน
3. โรงโม่หิน (บ้านแม่ถอด)
4. โรงงานเซรามิก (บ้านท่านาง)

5. โรงงานทำแป้งข้าวเหนียว ข้าวเจ้า (บ้านท่านาง)
6. โรงงานทำอิฐ
7. โรงงานแปรรูปไม้ปาเก้
8. โรงเรือยมิตรมุขตารี

ธนาคารมีทั้งหมด 4 แห่งคือ

1. ธนาคารออมสิน
2. ธนาคารกรุงไทย จำกัด มหาชน
3. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด มหาชน
4. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ด้านบริการ

โรงแรมที่พักอยู่ 2 แห่ง คือ

1. โรงแรมนครดิน
2. โรงแรมนครล้านนา

สภาพทางสังคม

ด้านการศึกษา

สถานศึกษา แบ่งลักษณะตามหน่วยงานที่สังกัด ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลทางการศึกษา

สถานที่สังกัด	จำนวน (โรงเรียน)	จำนวนห้องเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
สปช.	48	405	527	10,962
สศ.	1	48	91	1,648
สช.	1	21	49	450

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเถิน (18 กันยายน 2542)

ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ได้แก่

การศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 99.6 นับถือศาสนา

คริสต์ร้อยละ 0.4

แหล่งโบราณสถาน / โบราณวัตถุที่สำคัญ

1. วัดถ้ำสุขเกษมสวรรค์
2. วัดเวียง
3. วัดพระธาตุคอกยี่ป่าตาล
4. วัดอุมลอง

งานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ

1. ประเพณีสงกรานต์
2. ประเพณีสลากภัต
3. ประเพณีลอยกระทง
4. ประเพณีสงกรานต์พระธาตุวัดเวียง วัดพระธาตุคอกยี่ป่าตาล,สงกรานต์พระธาตุวัด อุมลอง

ด้านการปกครอง

แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นตำบล
หมู่บ้านตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 เขตการปกครอง

ที่	ชื่อตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1	ถ้ำแรด	11
2	เงินบุรี	10
3	แม่วะ	6
4	แม่ถอด	6
5	แม่ปะ	11
6	แม่มอก	6
7	เวียงมอก	9
8	นาโปลิง	5

ที่มา: ที่ว่าการอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง (16 กันยายน 2542)

ประชากร

มีประชากรทั้งสิ้น 64,615 คน แยกเป็นชาย 32,133 คน เป็นหญิง 32,482 คน
ทั้งหมด มี 8 ตำบล อัตราความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 40 คน / ตารางกิโลเมตร
สามารถแยกจำนวนประชากร ตามตำบลต่าง ๆ ตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 จำนวนประชากร แยกตามรายตำบล

ลำดับที่	ตำบล	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
1	ล้อมแรด	8,642	9,257	17,899
2	แม่มอก	2,736	2,590	5,326
3	แม่ถอด	3,434	3,478	6,912
4	แม่ปะ	2,370	2,404	4,772
5	แม่วะ	3,183	3,143	6,326
6	เถินบุรี	3,597	3,677	7,274
7	เวียงมอก	5,069	5,044	10,113
8	นาโง่ง	3,102	2,889	5,991
	รวม	32,133	32,482	64,615

ที่มา : สำนักงานที่ว่าการอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง (16 กันยายน 2542)

สภาพทางธรรมชาติ

1. ลักษณะดิน

ส่วนที่สำคัญที่มีผลต่อการเพาะปลูกคือ ดิน เพราะเป็นที่เกิด ที่เจริญเติบโตของพืช
มนุษย์ และสัตว์กินพืชเป็นอาหาร ดินจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือสิ่งมีชีวิต
เกิดได้ ตายได้ และเจริญงอกงามได้ก็เพราะสิ่งนี้

ดินในเขตอำเภอเถินมีลักษณะโดยทั่วไปพอแยกประเภทต่าง ๆ ได้ 3 กลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มดินนา พบทั่วไปในทุกตำบล แต่พบมากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ และลำห้วย
ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก ประเภทพืชสวน และพืชไร่ระยะสั้น

2. กลุ่มดินดอน พบบริเวณพื้นที่มีสภาพเป็นป่าละมูเต เป็นที่เนิน มีลักษณะเป็นดิน
เหนียวปนหิน ปนกรวดทราย ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่เหมาะที่จะใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์

3. กลุ่มดินภูเขา พบมากทุกตำบลในพื้นที่อำเภอเถิน สภาพเป็นดินดานแข็ง ไม่เหมาะแก่
การเพาะปลูกมีหินกรวดอยู่ใต้ชั้นดินดานมาก (เอ็นไอรอนแมนทอล แคร้ เซนเตอร์ , 2540)

ชุดดินที่พบบริเวณพื้นที่ที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้ศึกษาจากคู่มือการพัฒนาที่ดินจังหวัด ลำปาง (2539) พบว่าลักษณะดินส่วนใหญ่จัดอยู่ในชุดดินที่ 33,35,46,47,48 และ 62 กองการสำรวจ และจำแนกที่ดิน (2534) ได้อธิบายชุดดินดังกล่าวไว้ดังนี้

ชุดดินที่ 33 เป็นกลุ่มดินที่มีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายแข็ง สีดินเป็นสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนแดง บางแห่งเป็นดินล่าง ถึก ๆ มีจุดประสีเทา และสีน้ำตาลอาจมีแร่ไมก้า หรือก้อนปูนปะปนอยู่ด้วย ซึ่งอาจเกิดจากวัตถุบดต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า พบบนสันดินริมนํ้าเก่าและเนินตะกอนรูปพัด พื้นที่ค่อนข้างเรียบถึงเป็นลูกคลื่นลอนราบ เป็นดินลึกมาก การระบายน้ำดี ถึงดีปานกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ดินชั้นล่างมักมีปฏิกิริยาเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดเล็กน้อย ค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.5 – 6.5 ส่วนดินล่างมักมีความเป็นกรดน้อยกว่า ถ้ามีก้อนปูนปะปนค่าความเป็นกรดเป็นด่างจะวัดได้ประมาณ 7.5 – 8.0

ลักษณะของดินดังกล่าวเหมาะสำหรับใช้ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด อ้อย ฝ้าย ยาสูบ ถั่วต่าง ๆ บางแห่งใช้ปลูกไม้ผล หรือเป็นที่อยู่อาศัย ดินกลุ่มนี้ไม่มีปัญหาในการใช้ประโยชน์

ชุดดินที่ 35 เป็นกลุ่มดินที่มีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย มีสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกดินตะกอนลำนํ้า หรือเกิดจากการสลายตัวของหินเนื้อหยาบ พบบริเวณพื้นที่ดอนที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่น จนถึงที่ลาดเชิงเขา เป็นดินลึก มีการระบายน้ำได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำ ปฏิกิริยาเป็นกรดจัดถึงกรดแก่ มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 4.5 – 5.5

ปัญหาของหน่วยดินชนิดนี้ได้แก่ เนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย และดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในบริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างหน้าดินพังทลาย

ที่ดินบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย ปอ ฯลฯ บางแห่งใช้ปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้นบางชนิด

ชุดดินที่ 46 เป็นกลุ่มดินที่มีลักษณะดินเหนียวปนกรวด หรือปนดินลูกรัง สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง พบบริเวณพื้นที่ดอน มีลักษณะเป็นลูกคลื่น เป็นดินตื้นมาก มีการระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกิริยาค่อนข้างเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.0 – 6.5

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ของที่ดินได้แก่ เป็นดินตื้น มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ บริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ดินบริเวณดังกล่าวใช้ปลูก

พืชไร่บางชนิด เช่นมันสำปะหลัง อ้อย และปอ บางแห่งเป็นทุ่งหญ้าและป่าละเมาะหรือมีการปลูกป่าทดแทน

ชุดดินที่ 47 เป็นกลุ่มดินที่มีลักษณะเป็นดินเหนียว หรือดินร่วนที่มีเศษหินปะปนมาก มักพบชั้นหินที่มีพื้นดินกว่า 50 เซนติเมตร ดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง เกิดจากการสลายตัวพังพังของของหินเนื้อละเอียด มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด ไปถึงเนินเขา เป็นดินต้นมีการระบายน้ำได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำถึงปานกลาง ปฏิกริยาดินเป็นกรดเล็กน้อย ถึงปานกลาง มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.5 – 7.0

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ของที่ดินกลุ่มนี้ ได้แก่ เป็นดินต้น มีเศษหินปะปนอยู่ในเนื้อดินในปริมาณมาก ในบริเวณที่มีความลาดชันสูงมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้าง พังทลายของหน้าดินอย่างรุนแรง

ที่ดินดังกล่าวเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าละเมาะ บางแห่งใช้ทำไร่เลื่อนลอย หรือปลูกป่าทดแทน

ชุดดินที่ 48 เป็นกลุ่มดินที่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินปนเศษหิน หรือปนกรวด ก้อนกรวดส่วนใหญ่เป็นหินกลมมน ถ้าเป็นเศษหินมักจะพบชั้นหินพื้นต่ำกว่า 50 เซนติเมตร สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง พบบริเวณพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนชันจนถึงเนินเขา เป็นดินต้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลาง ค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.0 – 6.0

ปัญหาสำคัญของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ เป็นดินต้นมาก บริเวณที่มีความลาดชันสูง จะเกิดการชะล้างพังทลายได้ง่าย นอกจากนั้นดินยังมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำด้วย

ที่ดินบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าละเมาะ และทุ่งหญ้าธรรมชาติ บางแห่งใช้ปลูกพืชไร่ หรือไม้โตเร็วเป็นต้น

ชุดดินที่ 62 เป็นกลุ่มดินที่ประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นภูเขา และเทือกเขา มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ บริเวณดังกล่าวมีทั้งดินลึก และดินตื้น ลักษณะของเนื้อดิน และความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันออกไป แล้วแต่ชนิดของดินกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหินหรือหินโผล่กระจัดกระจายทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าดงดิบชื้น

กลุ่มดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ควรสงวนไว้ให้เป็นไปตามธรรมชาติเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร

ลักษณะดินส่วนใหญ่ในเขตอำเภออินเป็นดินปนทราย มีความลาดชันของพื้นที่สูง การพังทลายของหน้าดินค่อนข้างมากซึ่งเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าของประชาชน ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำวังเป็นที่ราบแคบๆเป็นแนวยาวตามแม่น้ำวังเหมาะแก่การเพาะปลูก เช่นการทำนา ทำสวนไม้ผล ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มลำห้วยจะเหมาะแก่การทำไร่ หรือปลูกพืชอายุสั้น ดังนั้นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงมีพื้นที่น้อยจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาดินเป็นอย่างดี จึงจะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

2. สมดุลน้ำ (Water Balance)

สมดุลน้ำหมายถึง สมดุลระหว่างปริมาณน้ำที่ได้จากฝน และน้ำในรูปแบบอื่น เช่น การระเหย การคายน้ำของพืช น้ำใต้ดินและน้ำจากแหล่งน้ำต่าง ๆ ในแม่น้ำลำคลองเป็นต้น ในพื้นที่หนึ่งสามารถคำนวณสมดุลน้ำได้ วิธีการที่นักวางแผนใช้การคำนวณจากข้อมูลความชื้นในดิน การระเหย การคายน้ำของพืชจริง ปริมาณน้ำใต้ดิน และการไหลบ่าของน้ำในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้จากการตรวจวัดทางอุคณิยวิทยา

การใช้ประโยชน์สมดุลน้ำจากการคำนวณความต้องการน้ำตามฤดูกาล และรูปแบบการชลประทานรวมทั้งความชื้นในดินที่ไปมีผลต่อพืชที่ปลูก และพืชพันธุ์ธรรมชาติที่จะเจริญเติบโตได้ สมดุลน้ำยังใช้ประโยชน์ในการคาดการณ์วัฏจักรของน้ำที่ไปมีผลกระทบต่อมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ หรือป่าไม้ที่ปกคลุม นำมาใช้ในการวิเคราะห์การวางแผนระยะแรก ถึงแม้การคาดการณ์ล่วงหน้าเป็นเพียงประมาณการ แต่วิธีการนี้ก็ให้ข้อมูลเพียงพอสำหรับการบ่งชี้ว่ามีปริมาณน้ำมาก หรือมีภาวะแห้งแล้ง

การคำนวณสมดุลน้ำในอดีต เป็นเรื่องที่ยากยุ่งยากซับซ้อนจะต้องใช้เครื่องมือหลายชนิด และเงินทุนค่อนข้างมากในการศึกษา ทดสอบเพื่อให้ได้ตัวเลขที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ แต่ปัจจุบันมีการตรวจสอบ บันทึกข้อมูลต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลายาวนานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะด้านอุคณิยวิทยา งานด้านอุทกวิทยา การเกษตรด้านต่าง ๆ ที่มีการศึกษาวิจัยมานาน วิธีการเหล่านี้ช่วยให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ปัจจุบันการใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการคำนวณทำได้รวดเร็วขึ้น วิธีการคำนวณสมดุลน้ำจากโปรแกรมสำเร็จรูปเป็นที่นิยมกันในการวางแผนด้านต่าง ๆ ตามที่ Dunne (1978) ได้อธิบายไว้

ในการคำนวณสมมูลน้ำของอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ข้อมูลที่ใช้ ประกอบด้วย ข้อมูลปริมาณฝนเฉลี่ย 2 ปี (2540 – 2541) จากตารางในแถวที่ 1 ส่วนข้อมูลอัตราการระเหย สถานีตรวจวัดอำเภอเถิน ไม่มีไม่มีข้อมูลนี้ จึงต้องใช้ข้อมูลอัตราการระเหยของสถานีลำปาง ซึ่งเป็นข้อมูล 30 ปี (2509 – 2538) โดยอนุโลมนำข้อมูลมาใช้ในการคำนวณครั้งนี้ ส่วนแถวที่ 3 เป็นความแตกต่างระหว่างปริมาณฝนกับศักยภาพการระเหย และการคายน้ำของพืชโดยใช้ช่วงเวลา 9 เดือน ที่มีปริมาณน้ำฝน

วิเคราะห์ผลการคำนวณสมมูลน้ำของอำเภอเถิน จากตารางและแผนภูมิ บ่งชี้ให้เห็นว่าสมมูลน้ำตลอดทั้งปีส่วนใหญ่ปริมาณฝนน้อยกว่าอัตราการระเหย และการคายน้ำของพืช จากข้อมูลการกระจายปริมาณฝนในรอบปี ถึงแม้ว่าช่วงปลายฤดูร้อนในเดือนมีนาคม และเมษายนจะมีฝนตกลงมาบ้าง แต่เนื่องจากช่วงนั้นมีระยะความแห้งแล้งยาวนานตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ดังนั้นความชื้นในดินเริ่มลดลง และดินแห้งมากในฤดูร้อน ถึงแม้จะมีฝนในช่วงต้นฤดูฝน ความชื้นในดินยังมีน้อยอยู่ การเก็บกักความชื้นในดินจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนกระทั่งถึงเดือนกันยายน - ตุลาคม จากกราฟปรากฏ ดินมีความชื้นส่วนเกินมาก และในระยะนี้สมมูลของน้ำมีมากกว่าอัตราการระเหย ความชื้นในดินจะมีมากต่อเนื่องไปหลายเดือน จากเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม มกราคม และเดือนกุมภาพันธ์ โดยที่ช่วงเวลาดังกล่าวพืชสามารถดึงเอาความชื้นจากดินได้

กล่าวโดยสรุป การคำนวณสมมูลน้ำในแต่ละพื้นที่ ใช้ประโยชน์ในการจัดการเรื่องน้ำ การให้น้ำแก่พืช ไม่เฉพาะแต่พืชไร่ สวนไม้ผล และพืชอื่น ๆ ทั้งในเขตชลประทาน และนอกเขตชลประทาน เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ มีส่วนน้อยที่สูบน้ำจากแม่น้ำวัง และน้ำใต้ดินเพื่อใช้ในการเพาะปลูกพืช การรับรู้ และการเข้าใจเกี่ยวกับสมมูลน้ำ นอกจากจะช่วยในการวางแผนการจัดการเรื่องน้ำสำหรับพืชแล้ว ยังจะช่วยการดูแลพืชในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งเป็นระยะที่อากาศร้อน พืชต้องการน้ำเพื่อการเจริญเติบโต หากมีการให้น้ำสม่ำเสมอ จะช่วยให้การผลิตพืช และไม้ผลได้ผลผลิตเต็มเม็ดเต็มหน่วยตามวัตถุประสงค์ของเกษตรกร

3. ลักษณะภูมิอากาศ

ตั้งควบคุมภูมิอากาศในบริเวณหนึ่งบริเวณใดประกอบด้วยตำแหน่งที่ตั้ง (ละติจูด) ระยะห่างไกลจากทะเล ความสูงของภูมิประเทศ อิทธิพลของระบบลมประจำและพายุ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อภูมิอากาศในบริเวณหนึ่ง ๆ ที่ทำให้ทั้งอุณหภูมิ และปริมาณฝนแตกต่างกันออกไป อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่หนึ่งที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบแคบ ๆ อยู่ระหว่างหุบเขา มีแม่น้ำวังไหลผ่าน บริเวณที่ราบแคบ ๆ ที่ราบดังกล่าว เกิดจากแม่น้ำวังพัดพาเอาดิน

ตะกอนมาทับถมในอดีตปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ ลักษณะภูมิอากาศของอำเภอเนินพิธารณาในส่วนขององค์ประกอบเบื้องต้นที่สำคัญ คือ อุณหภูมิ และปริมาณน้ำฝน

3.1 อุณหภูมิ

เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของอำเภอเนิน อยู่บริเวณที่มีแนวเทือกเขาเกือบล้อมรอบ การถ่ายเทของอากาศโดยเฉพาะในฤดูร้อนจะมีน้อย จะเห็นได้ว่าช่วงฤดูร้อน เดือนมีนาคม เมษายน จะมีอากาศร้อนอบอ้าว อุณหภูมิสูงสุดวัดได้เกือบ 40 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูหนาว ความหนาวเย็นจากทางภาคเหนือได้แผ่ลงมาเป็นระยะ ๆ ในเดือนธันวาคม และมกราคมเป็นช่วงที่อุณหภูมิลดต่ำลง โดยเฉลี่ยประมาณ 13 – 14 องศาเซลเซียส แต่ค่าต่ำสุดของอุณหภูมิลดต่ำลงทั้งปี 20.5 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ตามหากพิจารณาค่าอุณหภูมิลดต่ำลงโดยทั่ว ๆ ไปของอำเภอเนินประมาณ 25.9 องศาเซลเซียส หากพิจารณาค่าเฉลี่ยระหว่างอุณหภูมิตั้งสูงสุด และต่ำสุดมีพิสัยแตกต่างกันไม่มากนัก การที่มีอากาศร้อนเกือบตลอดทั้งปีเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเจริญเติบโตของพืชพรรณต่าง ๆ รวมทั้งพืชผลที่มนุษย์ปลูก เป็นต้น

3.2 ปริมาณฝน

ฝนที่ตกในพื้นที่หนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ประการ โดยเฉพาะอิทธิพลของทำเลที่ตั้งอยู่ในแนวรับลม หรือด้านอับลมของระบบลมประจำ อิทธิพลของลมพายุ ร่องความกดอากาศต่ำ และอื่น ๆ ที่ทำให้บริเวณนั้นมีปริมาณฝนมากหรือน้อย ในส่วนของอำเภอเนินเช่นเดียวกัน ภาพรวมโดยทั่วไปจากข้อมูลปริมาณฝนปี 2540 – 2541 มีค่าเฉลี่ยเพียง 831.5 มิลลิเมตร นับว่าเป็นบริเวณพื้นที่ ที่มีฝนน้อย หากพิจารณาจากทำเลที่ตั้งของอำเภอเนินแล้ว พบว่าสภาพพื้นที่ตั้งอยู่ด้านหลังของแนวเทือกเขาดนนรงค์ชัย หรืออาจกล่าวได้ว่าอำเภอเนิน ตั้งอยู่ในเขตร่มเงาฝน ซึ่งเป็นแนวยาวจากพื้นที่ตอนใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอฮอด คอยเต่า ลงไปยังอำเภอถ้ำ เถิน แม่พริก ไปยังจังหวัดตาก กาญจนบุรี แนวพื้นที่ร่มเงาฝนดังกล่าวจะมีฝนเฉลี่ยประจำปี ต่ำกว่า 1,000 มิลลิเมตร นับว่าน้อยหากเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น

ปริมาณฝนที่อำเภอเนินได้รับจากอิทธิพลของสิ่งควบคุม ลม ฟ้า อากาศ 3 ชนิด คือ

ประการที่หนึ่ง ได้แก่ร่องมรสุม หรือร่องความกดอากาศต่ำ ซึ่งเคลื่อนที่พาดผ่านประเทศไทย และภาคเหนือในแนวตะวันออก ตะวันตก ตามหลังการเคลื่อนที่ของแสงอาทิตย์ ประมาณหนึ่งเดือน ดังนั้นในช่วงต้นเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป ร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่านอำเภอเนินในระยะนี้ ทำให้มีฝนตกช่วงหนึ่งมีปริมาณค่อนข้างสูง หลังจากนั้นปริมาณฝนลดน้อยลง และเพิ่ม

ขึ้นอีกช่วงหนึ่งในเดือนกันยายน และตุลาคม หลังจากนั้นปริมาณน้ำฝนจะลดเข้าสู่ช่วงฤดูหนาว และฤดูร้อน

ประการที่สอง ได้แก่ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ได้พัดผ่านประเทศไทยประมาณ 6 เดือน อำเภอเถินได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมดังกล่าว แต่ฝนที่ได้มีปริมาณไม่มากนัก เนื่องจากที่ตั้งของพื้นที่ที่อยู่ด้านร่มเงาฝน ดังนั้นอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จึงมีไม่มากนัก

ประการที่สาม ได้แก่ พายุจากทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรอินเดียเคลื่อนที่ผ่านประเทศไทย แต่จำนวนของพายุไม่แน่นอน หากปีใดมีพายุพัดผ่านเข้ามา 1-2 ครั้งปริมาณน้ำท่าจะมีเพียงพอแก่การเพาะปลูก เพราะได้รับปริมาณฝนค่อนข้างมาก แต่หากปีใดไม่มีพายุพัดผ่านเข้ามาเลยในปีนั้นจะมีปริมาณฝนน้อย เกิดภาวะแห้งแล้งขึ้นทั่ว ๆ ไป ยิ่งเป็นเขตร่มเงาฝนแล้ว ยิ่งได้รับผลกระทบจากภาวะฝนแล้งมากขึ้น

โดยสรุปอิทธิพลของภูมิอากาศ ทั้งอุณหภูมิ และปริมาณฝนของอำเภอเถิน มีผลต่อการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปริมาณฝนหากปีใดเกิดภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วงยาวนาน ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพืชผลที่เกษตรกรปลูกไว้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยน้ำจากแหล่งอื่นเช่นจาก แม่น้ำ ลำคลอง น้ำใต้ดินขึ้นมาช่วยในการผลิตพืชจึงจะได้ผลดี

ตารางที่ 6 อุณหภูมิ ปริมาณฝน และอัตราการระเหยของน้ำของอำเภอเดิน จังหวัด ลำปาง

เดือน	อุณหภูมิเฉลี่ย ₁ (องศาเซลเซียส)	ปริมาณฝนเฉลี่ย ₂ (มิลลิเมตร)	การระเหย ₃ (มิลลิเมตร)
มกราคม	21.2	0.0	89.2
กุมภาพันธ์	23.9	0.0	112.5
มีนาคม	27.3	49.7	157.4
เมษายน	29.5	50.2	183.5
พฤษภาคม	28.6	152.7	166.2
มิถุนายน	27.9	73.2	135.7
กรกฎาคม	27.5	104.1	127.7
สิงหาคม	27.1	72.6	118.7
กันยายน	26.6	168.3	108.6
ตุลาคม	25.8	138.1	99.8
พฤศจิกายน	23.8	22.6	86.3
ธันวาคม	21.0	0.0	81.2
รวม	25.9	831.5	1467.3

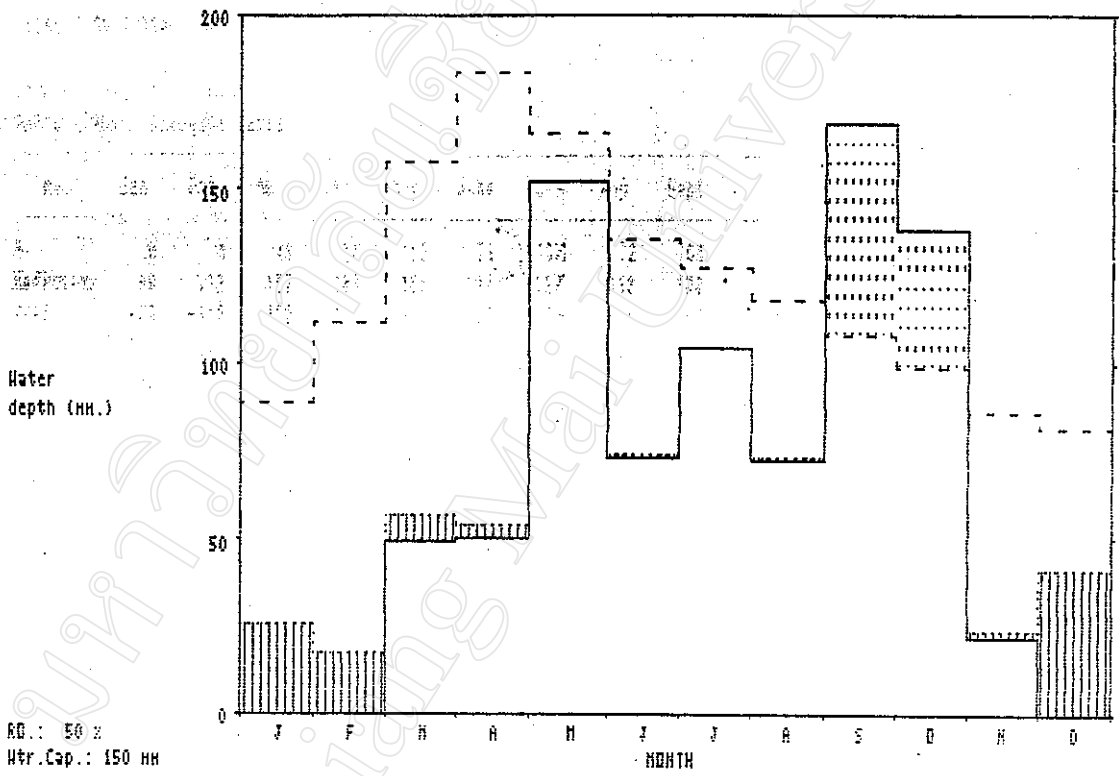
1. ข้อมูลอุตุนิมวิทยา กรมอุตุนิมวิทยาครบ 30 ปี (2504 – 2533)
2. ข้อมูลปริมาณฝนปี 2540 – 2541 อำเภอเดิน จังหวัดลำปาง
3. ใช้ข้อมูลการระเหยน้ำ ของอำเภอเดิน ปี 2509 – 2538

แผนภูมิที่ 1 แสดงลักษณะสมดุลน้ำระยะยาวโดยเฉลี่ย ของอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

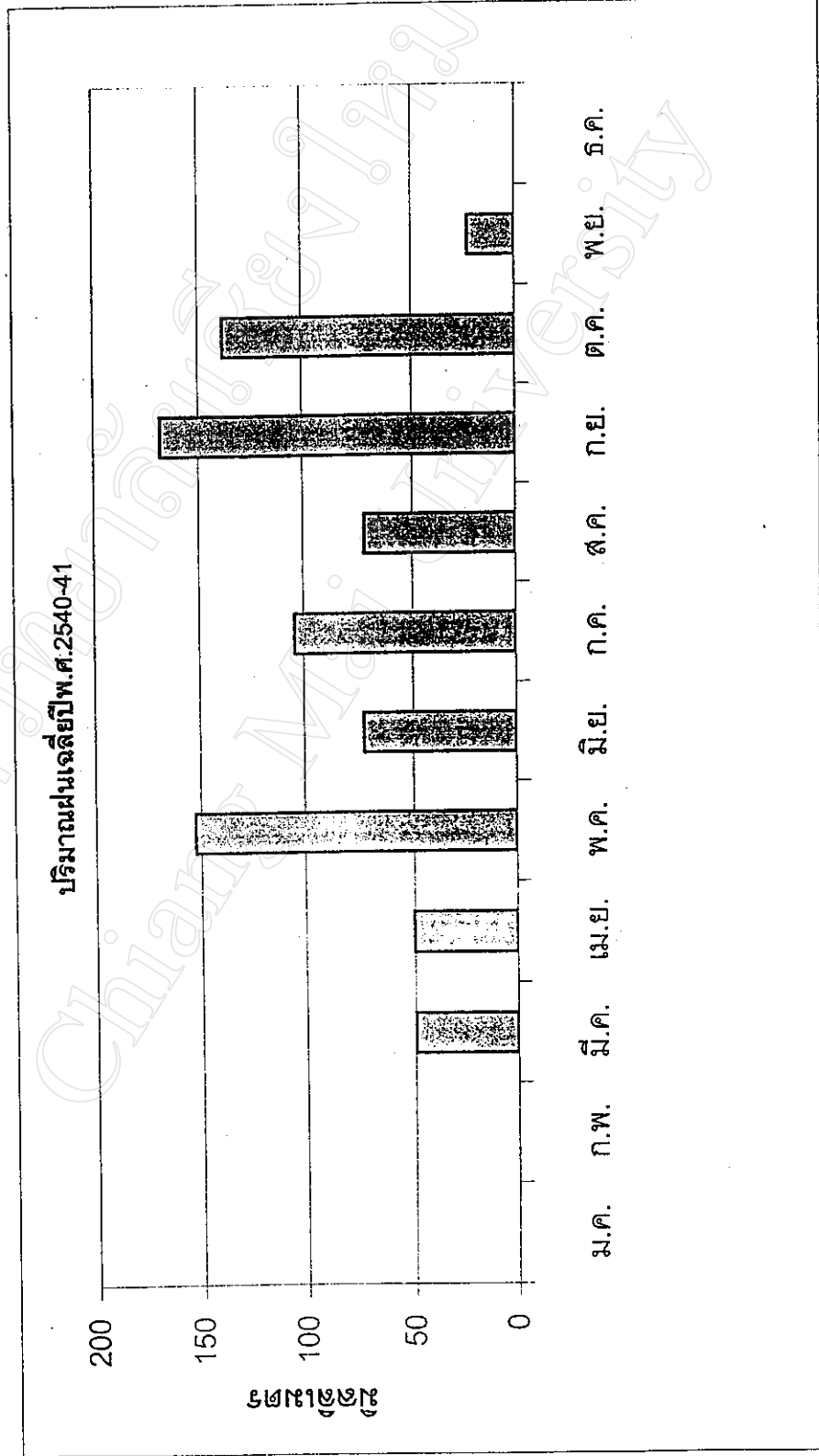
File: thoeh

— P
 - - - Ref. Pot. Eup.
 Act. Eup.
 - - - - - Runoff

Moisture Surplus
 Moisture Deficit
 Soil Moisture Recharge
 Soil Moisture Utilisation

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงปริมาณฝนเฉลี่ย พ.ศ.2540 - 2541 ของอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง

สภาพการปลูกส้มเกลี้ยงในปัจจุบัน

การปลูกส้มเกลี้ยงในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะปลูกปะปนกับ ไม้ผลชนิดอื่น ๆ หลาย ๆ ประเภท เช่น ลำไย มะนาว มะม่วง ส้มโอ เป็นต้น การปลูก ปลูกไม่เป็นระเบียบ มีพื้นที่บริเวณไคว่าง ซึ่งอาจจะเกิดจากไม้ผลชนิดตายไป คัดคั้นทิ้งแล้วปลูกไม้ผลชนิดใหม่แทนที่เดิม อาจเป็น ไม้ผลชนิดเดิม หรือ ชนิดใหม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าขณะนั้นมีกล้าไม้ผลชนิดใดอยู่ที่สามารถปลูกในขณะนั้นได้ อีกประการหนึ่งคือเพื่อนบ้าน หรือสวนที่อยู่ใกล้เคียงขายผลผลิตชนิดใดได้เงินมาก จะปลูกไม้ผลชนิดนั้น ๆ ตาม

การขยายพันธุ์ส้มเกลี้ยงส่วนใหญ่ใช้กิ่งตอน โดยตอนจากต้นเดิมที่มีอยู่แล้ว อาจขอตอนกิ่งจากเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยกัน หรือลักษณะการตอนกิ่งผ่า คือการแบ่งกิ่งตอนให้เจ้าของสวนครั้งหนึ่งผู้ตอนกิ่งได้ครึ่งหนึ่ง (ลุงจันทร์ตากัน ผู้ให้ข้อมูล 27 กันยายน 2542) วิธีการปลูก เมื่อขุดหลุมปลูกจะใส่หญ้าแห้ง หรือใบไม้แห้งรองก้นหลุม ปลูกเสร็จจะรดน้ำ ใช้ใบไม้แห้ง หรือหญ้าแห้งปกคลุมดินรอบ ๆ ต้น มีเกษตรกรบางรายที่นำหม้อดินเผาใส่สำน้ำ ใช้เศษผ้าวางพาดจากในหม้อ ให้สายผ้าพาดยาวมาจนถึงพื้นดินวางไว้บริเวณใต้ต้น

การดูแลรักษาจะให้น้ำในช่วงฤดูแล้งมีการขุดจะน้ำใต้ดิน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการขุดเจาะบ่อเฉพาะผู้ที่มิมีฐานะดีมีเงินทุนพอที่จะหาซื้ออุปกรณ์ดังกล่าวได้ และต้องเป็นสวนที่มีไฟฟ้าเข้าถึง ส่วนการใส่ปุ๋ย หรือใช้สารกำจัดศัตรูพืชมีการนำมาใช้น้อยมาก การตัดแต่งกิ่งค่อนข้างน้อยเช่นเคียวกัน เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มักจะเสียดายกิ่ง เก็บไว้เพื่อให้ออกดอกผลต่อไป บางรายตัดออกโดยวิธีการตอนกิ่ง เมื่อรากกิ่งตอนแข็งแรงดีแล้วจึงตัด สวนที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำวังมักจะไม่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ แต่จะพบบางปีปัญหาในฤดูฝน หากปริมาณฝนมีมากเกินไปน้ำจะท่วม เช่นในปี พ.ศ. 2542 ที่ผ่านมามีปริมาณน้ำในแม่น้ำวังเพิ่มขึ้นสูงมาก น้ำท่วมสวนส้มของเกษตรกรถึง 2 ครั้ง ส้มที่มีอายุการปลูกไม่เกิน 3 ปี ได้รับความเสียหายเกือบทั้งหมด

การเก็บผลผลิตส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเก็บทีละลูก โดยใช้บันไดไม้ไผ่พาดกับต้น ส้มเกลี้ยงที่มีอายุมากเกิน 10 ปี และปลูกปะปนกับ ไม้ผลหลาย ๆ ประเภทส่วนใหญ่ถ้าต้นจะสูงทำให้ยุ่งยากในการเก็บบางรายจึงต้องใช้ไม้สอย มีผู้รับซื้อบางรายกำหนดให้เก็บส้มโดยใช้มีก้านติดกับผล เกษตรกรจึงจำเป็นต้องหากรรไกรตัดกิ่งทุกลูก บันไดไม้ไผ่ที่มี 2 ขาก็ใช้ลำบาก จึงต้องเปลี่ยนเป็นบันได 4 ขาที่ทำจากโลหะแทน

การจำหน่ายผลผลิต โดยจำหน่ายเป็นกิโลกรัม ประมาณกิโลกรัมละ 4 – 5 บาทในช่วงไม่มีงานเทศกาล แต่ถ้าหากก่อนถึงเทศกาลวันตรุษจีน วันสารทจีนประมาณหนึ่งอาทิตย์ หรือในช่วง

เข้าพรรษา มีงานทำบุญสลากภัต จะจำหน่ายได้ในราคาประมาณกิโลกรัมละ 7 – 10 บาท ซึ่งราคาจะขึ้นกับคุณภาพของส้มเกลี้ยงด้วย เช่น ผิวสวย แก่กำลังดี รสชาติหวาน จะได้ราคาดี

เกษตรกรที่ปลูกปริมาณน้อยมักจะประสบปัญหาไม่มีผู้ซื้อค้างถิ่นมารับซื้อ ต้องขายพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน โดยจะขายในราคาต่ำกว่าผู้รับซื้อต่างถิ่น ประมาณกิโลกรัมละ 0.50 บาท เกษตรกรบางรายจะวางขายหน้าบ้าน หรือตลาดใกล้บ้าน โดยชั่งขายเป็นกิโลกรัม หรือมัดเป็นพวง

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีน้อย ไม่มีเจ้าหน้าที่มาแนะนำหรือให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ปลูกส้มเกลี้ยง ส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนการปลูกพืชไร่ เช่น ถั่วเหลือง งาม เป็นต้น อำเภอเงินเคยจัดงานของดีเมืองเงิน ขึ้นในปี พ.ศ.2537 เพื่อนำมาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปลูกส้มเกลี้ยง ซึ่งได้รับความสนใจจากคนในท้องถิ่นพอสมควร หลังจากนั้นกิจกรรมดังกล่าว ได้ล้มเลิกไป

โดยทั่วไปแล้วสภาพการปลูกส้มเกลี้ยงในปัจจุบันลดปริมาณการปลูกลงเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นเพราะมีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการปลูก แต่อย่างไรก็ตามส้มเกลี้ยงก็ยังคงเป็นไม้ผลประจำท้องถิ่นที่คนส่วนใหญ่บอกได้ว่าเป็นผลไม้ที่มาจากอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง